

Ekonomiskt bistånd - rättssäkrare handläggning

Nils Allan Danielsson

Göteborg 4 februari 2015

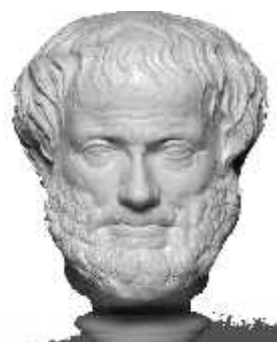
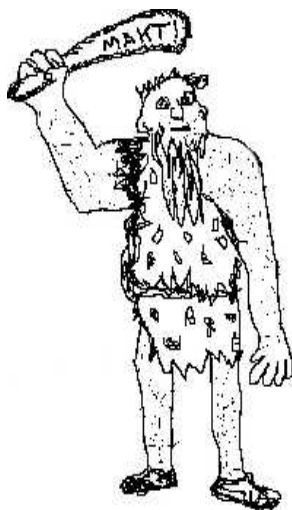
Rättssäkerhet -juridik, rättvisa, socialens roll i samhället?
EES-medborgares - uppehållsrätt samma som rätt till bistånd?
Personer mer missbruksproblem - avslag som motivationshöjare?
Studerande - följs alltid grundregeln?
Normöverskott - en gång fattig alltid fattig?
... kanske lite om nya dokumentationsföreskrifterna?

Denna kursdokumentation är en sammanställning av några fakta som jag tror kan vara användbara i det dagliga arbetet med ekonomiskt bistånd. Jag har tagit mig friheten att ta bort, kopierat, strukit under och ibland gjort egna kommentarer till de angivna källorna. Det kan hända att något blivit fel och jag hoppas att ni har överseende därmed och vid tveksamheter kollar med källan.

Så länge människornas antal var så inskränkt, at det, som jorden utan odling framalstrade, var tillräckeligt till allas näring och föda, och folket vankade af och an, för at samla de som var nödigt till de närvande behovens uppfyllande, så länge ägde ingen besittning rum, så länge kunde ingen sägas vara fattig eller rik: alla hade lika rätt till alt hvad de behöfde. Jöns Flygare 1773 i *Tiggeriers hämmande i riket*

Men ganska snart
(?) blev vi varse
att vi får hitta nå't
system för vem
som ska få rätten
att bestämma
över andra.

Aristoteles ansåg att rättvisa var ett kriterium för att ett samhälle skulle fungera. Rättvisa i såväl personliga relationer, som i relationen mellan samhällets beslutsfattare och medborgarna. Nikomachiska etiken, ca 300 år f Kr

Bo Rothstein, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet anser att det är graden av kvalitet i offentlig förvaltning som är den avgörande faktorn när det gäller att skapa mänskligt välstånd i ett samhälle.
Dagens Nyheter, oktober 2013

Demokrati och ett integrerande samhälle kanske inte är en naturrätt, utan något som vi måste kämpa för.

RÄTTSSÄKERHET

Jag tror inte att det finns någon klart, av alla accepterad definition av "rättssäkerhet". Ordet "förutsägbarhet" brukar ofta användas och jag tror att nedanstående punkter har bäring för vår verksamhet och kan kanske stötta oss om vi behöver argumentera för att vår verksamhet måste följa de lagar och bestämmelser som finns.

Legalitet

Den offentliga makten utövas under lagarna. **Regeringsformen 1 kap 1 §**

Objektivitet

Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet.

Regeringsformen 1 kap 9 §

Offentlighet

Till främjande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall varje svensk medborgare ha rätt att taga del av allmänna handlingar. **Tryckfrihetsförordningen 2 kap 1 §**

Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling skall dokumenteras. Dokumentationen skall utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. **Socialtjänstlagen 11 kap 5 §**

Varje myndighet skall lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen skall lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. **Förvaltningslagen 4 §**

En sökande, klagande eller annan part har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet, om detta avser myndighetsutövning mot någon enskild. **Förvaltningslagen 16 §**

Ett ärende får inte avgöras utan att den som är sökande, klagande eller annan part har underrättats om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och han eller hon har fått tillfälle att yttra sig över den, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Myndigheten får dock avgöra ärendet utan att så har skett

1. om avgörandet inte går parten emot, om uppgiften saknar betydelse eller om åtgärderna av någon annan anledning är uppenbart obehövliga, **Förvaltningslagen 17 §**

Beslut inom rimlig tid

Varje ärende där någon enskild är part skall handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Vid handläggningen skall myndigheten beakta möjligheten att själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter, om sådana behövs. Myndigheten skall sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt. Även på andra sätt skall myndigheten underlätta för den enskilde att ha med den att göra. **Förvaltningslagen 7 §**

Socialnämnden skall utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Socialtjänstlagen 11 kap 1 §

Överklagbarhet

Socialnämndens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, **Socialtjänstlagen 16 kap 3 §**

Varje medlem av en kommun eller ett landsting har rätt att få lagligheten av kommunens eller landstingets beslut prövad genom att överklaga dem hos förvaltningsrätten.

Kommunallagen 10 kap 1 §

RÄTTVISA?

Vårt jobb är att göra en individuell bedömning utifrån varje sökandes förmågor och behov och ta beslut utifrån deras situation. Därför blir det, som jag ser det, mycket stor risk för missuppfattning om vi kort säger att det ska vara "lika för alla". Vi ska kunna förklara att vi gör en behovsbedömning och tar beslut utifrån det. Det vill säga att det kan tyckas att vi inte kör med "lika för alla", eftersom alla har olika förutsättningar.

- "Varför får inte jag flytta från min lägenhet till en dyrare? Jag vet en som får bistånd till lika dyr lägenhet som den jag vill flytta till! Ska det inte vara lika för alla? Lever vi inte i ett rättssamhälle??!?"

SOCIALENS ROLL I DAGENS SAMHÄLLE?

Är vår huvudsakliga uppgift att se till att alla som gör så gott de kan får bistånd så att de har möjlighet till en skälig levnadsnivå om de inte kan ordna det på annat sätt?

eller

Är vår huvudsakliga uppgift att vara extraresurs åt Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, så att de inte behöver jobba med dem som har störst behov av kvalificerad hjälp?

eller

Är vår huvudsakliga uppgift att noga bevaka att biståndstagare ska få så lite pengar som möjligt?

EU-MEDBORGARE

+norrmän, islänningar & liechtensteinare = EES-medborgare

En av grundtankarna med Europeiska unionen är att underlätta den fria rörligheten för unionsmedborgare. Hur bidrar vi på bästa sätt till detta?

Rörlighetsdirektivet 2004/38/EG

Artikel 24

Likabehandling

1. Om inte annat följer av sådana specifika bestämmelser som uttryckligen anges i fördraget och sekundärlagstiftningen skall alla unionsmedborgare som enligt detta direktiv uppehåller sig i den mottagande medlemsstaten åtnjuta samma behandling som den medlemsstatens egna medborgare inom de områden som omfattas av fördraget.

Även familjemedlemmar som inte är medborgare i en medlemsstat, men som har uppehållsrätt eller permanent uppehållsrätt, skall åtnjuta denna rättighet.

Det betyder att vi som steg ett ska ha reda på om personen vistas här enligt rörlighetsdirektivet, det vill säga: Har personen uppehållsrätt? Om personen inte har uppehållsrätt begränsas som regel bistånd till hjälp i akut nödläge, exempelvis hjälp med hemresa om detta inte går att ordna på annat sätt.

Som steg två ska vi, om personen har uppehållsrätt, utreda om sökanden uppfyller socialtjänstlagens villkor för att ha rätt till bistånd. De som gör så gott de kan för att så snabbt som möjligt bli självförsörjande ska ha bistånd så de klarar sig om det inte går att lösa på annat sätt.

Steg 1: Har personen uppehållsrätt?

Det första vi ska göra är alltså att utreda om sökanden uppfyller villkoren för att ha uppehållsrätt.

Det finns enligt utlänningslagen fyra olika kategorier som har uppehållsrätt. Dessutom har deras familjemedlemmar uppehållsrätt, även om de inte är EES-medborgare.

Tidigare, innan 1 maj 2014, fanns en registreringskyldighet hos Migrationsverket för tre av kategorierna. Nu är det bara familjemedlemmar som kommer ifrån något land utanför EES, som ska söka om uppehållskort hos Migrationsverket. Det vill säga att i de fall som sökanden består av en unionsmedborgare och dennes familjemedlem från icke-EES-land, så kan vi se dennes uppehållskort för att veta att den enligt Migrationsverkets bedömning uppfyller kraven som familjemedlem.

I utlänningslagen 3 a kap finns bestämmelser om EES-medborgares uppehållsrätt. I många fall finns det väldigt konkreta bestämmelser som vi kan ha nytta av att känna till att de finns.

Utlänningslagen

3 a kap. Upphållsrätt för EES-medborgare m.fl.

Allmänna bestämmelser

1 § Med uppehållsrätt avses en rätt för EES-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige mer än tre månader utan uppehållstillstånd i enlighet med vad som sägs i detta kapitel. Lag (2006:219).

2 § /Trädde i kraft I:2014-05-01/ Med familjemedlem till EES-medborgare avses i denna lag en utlänning som följer med eller i Sverige ansluter sig till en EES-medborgare och som är

1. make eller sambo till EES-medborgaren,
2. släkting i rakt nedstigande led till EES-medborgaren eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är beroende av någon av dem för sin försörjning eller är under 21 år,
3. släkting i rakt uppstigande led till EES-medborgaren eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är beroende av någon av dem för sin försörjning, eller
4. annan familjemedlem, om familjemedlemmen i det land som han eller hon har kommit från är beroende av EES-medborgaren för sin försörjning eller ingår i EES-medborgarens hushåll eller om det av allvarliga hälsoskäl absolut krävs att EES-medborgaren personligen tar hand om familjemedlemmen.

Med familjemedlem till EES-medborgare avses i denna lag även en utlänning med sådan familjeanknytning som anges i första stycket till en svensk medborgare som återvänder till Sverige efter att ha utnyttjat sin rätt till fri rörlighet enligt rörlighetsdirektivet och som utlänningen har följt med eller anslutit sig till när den svenska medborgaren utnyttjat sin rätt till fri rörlighet. Lag (2014:198).

Upphållsrätt

3 § En EES-medborgare har uppehållsrätt om han eller hon

1. är arbetstagare eller egen företagare i Sverige,
2. har kommit till Sverige för att söka arbete och har en verklig möjlighet att få en anställning,
3. är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och enligt en försäkran om detta har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige, eller
4. har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige. Lag (2006:219).

4 § /Trädde i kraft I:2014-05-01/ En sådan familjemedlem till en EES-medborgare som avses i 2 § första stycket har uppehållsrätt om EES-medborgaren har uppehållsrätt enligt 3 §.

En sådan familjemedlem till en EES-medborgare som avses i 2 § andra stycket har uppehållsrätt.

Upphållsrätt enligt första eller andra stycket föreligger inte om ett äktenskap ingåtts, ett samboförhållande inletts eller en utlänning adopterats uteslutande i syfte att ge utlänningen uppehållsrätt. Lag (2014:198).

5 § Upphållsrätten finns så länge villkoren är uppfyllda. Lag (2006:219).

Att behålla uppehållsrätt i vissa fall /Rubriken trädde i kraft I:2014-05-01, fanns tidigare i förordningen/

5 a § /Trädde i kraft I:2014-05-01/ En EES-medborgare som har uppehållsrätt som arbetstagare eller egen företagare enligt 3 § 1 anses som arbetstagare respektive egen företagare och behåller sin uppehållsrätt även om han eller hon

1. drabbas av tillfällig arbetsoförmåga på grund av sjukdom eller olycksfall, eller
2. inleder en yrkesutbildning.

I fall som avses i första stycket 2 måste utbildningen ha samband med den tidigare sysselsättningen,

förutom i fall då EES-medborgaren är ofrivilligt arbetslös.

En EES-medborgare som har uppehållsrätt som arbetstagare enligt 3 § 1 anses som arbetstagare och behåller sin uppehållsrätt om han eller hon är ofrivilligt arbetslös efter mer än ett års anställning och har anmält sig som arbetssökande vid den offentliga arbetsförmedlingen.

Har EES-medborgaren fullgjort en anställning som varit tidsbegränsad till mindre än ett år eller inträffar den ofrivilliga arbetslösheten under de första tolv månaderna av en anställning, anses EES-medborgaren under motsvarande förutsättningar i stället som arbetstagare i sex månader och behåller sin uppehållsrätt under samma tid. Lag (2014:198).

5 b § /Trädde i kraft I:2014-05-01/ En EES-medborgares familjemedlem som inte själv är EES-medborgare behåller sin uppehållsrätt om den person från vilken han eller hon härlett sin uppehållsrätt avlider, under förutsättning att familjemedlemmen då har vistats i Sverige som familjemedlem under minst ett år och

1. är arbetstagare eller egen företagare i Sverige,
2. har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige, eller
3. är medlem i en familj som redan är bildad i Sverige av en person som uppfyller villkoren i 1 eller 2. Lag (2014:198).

5 c § /Trädde i kraft I:2014-05-01/ En EES-medborgares familjemedlem som är släkting i rakt nedstigande första led till EES-medborgaren och som är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige behåller sin uppehållsrätt om den förälder från vilken han eller hon härlett sin uppehållsrätt avlider eller reser ut ur Sverige. Detsamma gäller en person som har vårdnaden om familjemedlemmen. Upphållsrätten kvarstår till dess att familjemedlemmen har avslutat studierna. Lag (2014:198).

5 d § /Trädde i kraft I:2014-05-01/ En EES-medborgares familjemedlem som inte själv är EES-medborgare behåller sin uppehållsrätt om anknytningen till den person från vilken han eller hon härlett sin uppehållsrätt upphör genom äktenskapsskillnad, ogiltigförklaring av äktenskapet eller upphörande av samboförhållandet, under förutsättning att han eller hon uppfyller vad som föreskrivs i 5 b § 1, 2 eller 3 och

1. äktenskapet eller samboförhållandet har varat i minst tre år, varav minst ett år i Sverige, när förfarandet för äktenskapsskillnad eller ogiltigförklaring av äktenskapet eller upplösning av samboförhållandet inleds,
2. vårdnaden av EES-medborgarens barn har överlåtits på familjemedlemmen,
3. det är befogat med hänsyn till särskilt svåra omständigheter i förhållandet, eller
4. familjemedlemmen genom överenskommelse mellan föräldrarna eller genom domstolsbeslut har rätt till umgänge med ett barn och denna umgängesrätt måste utövas i Sverige. Lag (2014:198).

Permanent uppehållsrätt

6 § En EES-medborgare som har vistats lagligt i Sverige utan avbrott under minst fem år har permanent uppehållsrätt. Lag (2006:219).

7 § En EES-medborgares familjemedlem som inte själv är EES-medborgare och som har vistats lagligt i Sverige utan avbrott under minst fem år med den person från vilken han eller hon härleder sin uppehållsrätt, har permanent uppehållsrätt. Lag (2006:219).

8 § Det som sägs i 6 och 7 §§ påverkas inte av tillfälliga vistelser utanför Sverige som inte överstiger sammanlagt sex månader per år eller av en längre vistelse utanför Sverige på grund av obligatorisk militärtjänstgöring. Detsamma gäller vid vistelse utanför Sverige under högst tolv på varandra följande månader på grund av graviditet och förlossning, allvarlig sjukdom, studier eller yrkesutbildning, utstationering på grund av arbete i ett annat land eller särskilda skäl. Lag (2006:219).

9 § Den permanenta uppehållsrätten gäller utan villkor och kan endast upphöra om utlänningen har vistats utanför Sverige i mer än två på varandra följande år. Lag (2006:219).

Uppehållskort m.m. /Rubriken trädde i kraft I:2014-05-01/

10 § /Trädde i kraft I:2014-05-01/ En EES-medborgares familjemedlem som inte själv är EES-medborgare och som har uppehållsrätt ska ansöka om uppehållskort hos Migrationsverket senast tre månader efter det att han eller hon kom till Sverige. Detta gäller dock inte för en utlänning som har ett giltigt uppehållstillstånd eller som inom tre månader från ankomsten till Sverige har ansökt om ett sådant tillstånd. Lag (2014:198).

11 § /Trädde i kraft I:2014-05-01/ Om det kan antas att en EES-medborgares familjemedlem är skyldig att ansöka om uppehållskort enligt 10 §, får Migrationsverket förelägga honom eller henne att fullgöra denna skyldighet. Migrationsverket får även förelägga familjemedlemmen att lämna in sådana handlingar som är nödvändiga för att uppehållskort ska kunna utfärdas. Lag (2014:198).

12 § Ett föreläggande enligt 11 § får förenas med vite.

Fråga om utdömande av vite prövas av migrationsdomstol på ansökan av Migrationsverket.

Vid prövning av en fråga om utdömande av vite får även vitets lämplighet bedömas. Lag (2006:448).

12 a § /Trädde i kraft I:2014-05-01/ Migrationsverket ska utfärda

1. intyg om permanent uppehållsrätt till en EES-medborgare som har ansökt om sådant intyg och som har permanent uppehållsrätt,
2. uppehållskort till en EES-medborgares familjemedlem som inte själv är EES-medborgare, om han eller hon har ansökt om sådant kort och har uppehållsrätt, och
3. permanent uppehållskort till en EES-medborgares familjemedlem som inte själv är EES-medborgare, om han eller hon har ansökt om sådant kort och har permanent uppehållsrätt. Lag (2014:198).

Kategori 1: Arbetstagare och egen företagare i Sverige

Följande gällde 2005 och jag tror att det fortfarande är giltigt när det gäller uppehållsrätt som arbetstagare. Begreppet "arbetstagare" vad avser fri rörlighet har en gemenskapsrättslig innebörd och det får inte ges en nationell tolkning. De kriterier som EG-domstolen fastställt är bindande för alla medlemsstater.

1. Arbetet som utförs är en faktisk och genuin ekonomisk aktivitet.
2. Arbetstagare utför, under en viss tid, mot ersättning, arbete av ekonomiskt värde åt någon annan under dennes ledning.
3. Det är inte nödvändigt att arbetstagaren kan försörja sig på sin inkomst, men det får inte vara så ringa att det i praktiken är av helt marginell och underordnad betydelse, se Kammarrätten i Göteborgs dom 11 juni 2010, mål nr 3177-09.
4. Något direkt krav på att lönen ska utges i form av pengar finns inte. Även den som får lön i form av kost och logi kan betraktas som arbetstagare. (Som jag ser det krävs det dock mycket speciella omständigheter för att vi ska betrakta någon som anställd om den inte får lön. Ett fall gällde en person som under ett och ett halvt år vistats i ett annat land i ett form av kooperativt leverne och därmed klarat sig. Domen gällde inte bistånd till uppehälle, han klarade sig även fortsättningsvis, utan om han skulle få stanna i landet. Jag tycker exempelvis inte att den som "jobbar" som hembiträde och får "betalt" med gratis sängplats och mat är att betrakta som "anställd" och därmed har uppehållsrätt. (Oklart om denna bedömning fanns med i Göteborgsdomen ovan)
5. En musiklärare som arbetade tolv timmar i veckan ansågs uppfylla kravet på anställd och därmed ha uppehållsrätt. I ett annat rättsfall har det räckt med tio timmar i veckan.

Prop 2005/06:77 Genomförande av EG-direktivet om unionsmedborgares rörlighet inom EU och varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares ställning, på sidan 183 finns angivet källor till ovanstående. På "eur-lex.europa.eu/sv/index.htm" kan man söka i EU:s databaser (även om jag inte lyckats nå t vidare).

Enligt likabehandlingsprincipen har en företagare från annat EES-land lika mycket (litet?) rätt till bistånd som svenska företagare (enligt kommunallagen 2 kap 8 §), dvs bistånd kan vara aktuellt i akut nödläge om inte annan lösning finns.

Socialstyrelsen har gett ut en skrift om "Rätten till socialt bistånd för medborgare inom EU/EES-området" som med hjälp av domar och olika exempel förklarar regelverket.

Finns på Socialstyrelsens hemsida.

Kategori 2: Arbetssökande med en verklig möjlighet att få en anställning

Vi ska alltså utreda om den sökande har "en verklig möjlighet att få en anställning". Detta beror dels på den enskildes förutsättningar, dels på den lokala arbetsmarknaden.

Personliga förutsättningar: Språk, Specialkunskaper, Kontakter, Hur väl genomtänkt/planerat?

Lokala arbetsmarknaden : Af:s bedömning, har de någon möjlighet att komma med en kvalificerad gissning hur lång tid det kan antas ta innan sökanden har en anställning? Finns tänkbara jobb? Finns personer med liknande kvalifikationer å hur länge har de stått till arbetsmarknadens förfogande?

Tidsperspektiv för arbetssökande EES-medborgare?

Sex månader enligt Antonissendomen (EG-domstolen, mål C-292/89) från åttiotalet eller jämföra med a-kassans tre månader som gäller 2014?

Kan det antas att de arbetssökande som regel lämnar landet om de inte får något arbete? (Regeringens proposition 2005/06:77 sidan 110)

Jag tycker att det är väldigt märkligt att EG-domstolens dom i Antonissen-situationen, ska användas som mått för utredningstiden för att kunna se om någon "har en verklig möjlighet att få en anställning"!!?! Domen säger att det under 80-talet var OK för Storbritannien att ha en **maxgräns** på sex månader. Lämplig minimigräns på 10-talet??

Oavsett detta är det viktigt att vi talar om för en arbetssökande EES-medborgare som beviljas bistånd att det är för en månad i taget och så länge som vi bedömer att det finns en "verklig chans att den får en anställning".

Ur Antonissendomen: "kan en tidsfrist på sex månader --- inte anses otillräcklig för att ge de berörda personerna möjlighet att, i värdlandet, informera sig om de erbjudanden om anställning som motsvarar deras yrkesmässiga kvalifikationer och att, i förekommande fall, vidta nödvändiga åtgärder för att bli anställd och en sådan tidsfrist inskränker således inte den ändamålsenliga verkan av principen om fri rörlighet."

I UtIL 3 a kap, 5 a § anges att de som haft en anställning kortare tid än tolv månader har uppehållsrätt som anställd i sex månader efter avslutad anställning om den anmält sig på af. Den regeln skulle sakna betydelse om det skulle vara en sexmånadersgräns för alla...?

Kategori 3: Studerande

De ska kunna försörja sig själv och sina familjemedlemmar, vilket gör att vi inte har så många ansökningar ifrån denna kategori. Kan exempelvis vara i akut nödlägen och då gäller likabehandling.

Kategori 4: Med tillräckliga inkomster/tillgångar för att klara sig själv

Ligger i förutsättningarna att denna grupp inte blir aktuella hos oss. Om det är akut nödläge, exv bankstrul, kan de dock vara berättigade bistånd. Jag tror att det i en sådan situation skulle bli fråga om "förskott på förmån", beviljas enligt SoL 4 kap 1 § med villkor om återbetalning.

Familjemedlem: exempelvis barn som är beroende av sin förälder

En 26-årig kvinna från Filippinerna ansågs vara beroende av sin mor som tjugotre år tidigare lämnat henne till sin mor (det vill säga till flickans mormor). Mamman hade därefter flyttat till Tyskland. Fått medborgarskap där. Gift sig med en norsk man. Bosatt sig i Sverige. Under flera år hade de regelbundet skickat pengar till dottern. Migrationsöverdomstolen frågade EU-domstolen om 26-åringen skulle anses vara beroende av mamman för sin försörjning.

Det måste vara styrkt att det föreligger ett faktiskt beroendeförhållande i släktingens ursprungsland. "Det är däremot inte nödvändigt att fastställa varför beroendeställning föreligger och därmed varför bistånd ges." Det räcker med att visa att pengar regelbundet och under lång tid överförts för att släktingen skulle kunna sörja för sina grundläggande behov i ursprungslandet. Det kan inte "krävas att släktingen dessutom visar att hon försökt att få ett arbete, få hjälp för sin försörjning från ursprungslandets myndigheter och/eller på annat sätt klara sin försörjning men att detta inte har varit möjligt". EU-domstolen 16 januari 2014 (mål C-423/12)

Migrationsöverdomstolen 15 april 2014, mål nr UM 10697-11

Steg 2: "Vanlig" utredning. Uppfyller socialtjänstens villkor för att få bistånd

Gör den så gott den kan? Är det sökta nödvändigt för en skälig levnadsnivå? Går det att lösa på annat sätt?

Kammarrättsdomar om krav på planering

Skäligt med krav på två månaders egen försörjning efter flytt

Såsom make till den irakiska medborgaren NNs - som är bosatt i Sverige sedan maj 2009 - har NNo beviljats uppehållstillstånd i Sverige. Han vistas således lagligt i landet och i Linköpings kommun. NNs och NNo, som båda är i 20-årsåldern, har var för sig varit självförsörjande innan NNo flyttade till Sverige. Det bör ha stått klart för dem att de i vart fall under en inledande period skulle sakna tillräckliga medel för sin försörjning efter det att NNo flyttat till Sverige. Det har inte framkommit att flytten var akut, även om det får förutsättas att makarna på sikt vill leva och bo tillsammans för att vara tillförsäkrade en skälig levnadsnivå. Enligt kammarrättens mening är det i ett fall som detta dock rimligt att kräva att makarna planerar och tar ansvar för sin gemensamma försörjning i Sverige, i vart fall under en inledande period. Den av socialnämnden tillämpade tiden om ca två månader framstår som skälig. NNs och NNo kan inte anses ha gjort vad som rimligen kan krävas av dem. Det har inte heller framkommit att de varit i någon nödsituation. Kammarrätten i Jönköping 20 april 2011, mål nr 2422-10

Fel att ställa krav på tre månaders försörjning efter flytt

Den enskilde har enligt rättspraxis en skyldighet att planera sin ekonomi i sådana situationer där det finns anledning att räkna med att han eller hon kan komma att sakna medel för sin försörjning (se t.ex. RÅ 1997 ref. 2). Denna skyldighet gör sig inte minst gällande när man avser att flytta till ett annat land. Frågan är dock för hur lång tid bistånd kan nekas med hänvisning till skyldigheten att planera sin ekonomi. Enligt kammarrättens mening saknas det stöd i lagstiftning och rättspraxis för att med denna motivering vägra en person bistånd i tre månader efter en flytt jfr Socialstyrelsens yttrande i Kammarrätten i Sundsvalls mål nr 1929-09, dom den 16 april 2010). Stadsdelsnämnden har därför inte haft fog för att avslå NN och hans frus ansökan om bistånd med hänvisning till deras skyldighet att planera sin ekonomi. Om paret i övrigt är berättigat till bistånd och i så fall med vilket belopp har inte prövats av nämnden. Kammarrätten i Göteborg 14 april 2011, mål nr 5094-10

Flytt från Göteborg till Haparanda var inte Ok

KR Sundsvall 21 september 2010, mål nr 464-10

Flytt från Umeå till Gävle var Ok

Kammarrätten i Sundsvall 23 februari 2010, mål nr 2722-08

Slutsats: Om sökanden väljer att flytta till en annan kommun är detta i sig inget skäl för att avslå en ansökan om ekonomiskt bistånd. Det avgörande är på vilket sätt det påverkar sökandes möjlighet till egen försörjning. Om flytten minskar sökandes möjlighet att få annan försörjning kan detta vara en anledning att utreda om den sökanden verkligen gjort allt den kan för att bli självförsörjande så fort som möjligt.

Kan det vara ett rimligt krav att sökanden som planerar en resa åxå planerar för sin försörjning till dess att den rimligtvis hittar försörjning dit den reser?

Migrationsverkets handbok

Migrationsverket har på sin hemsida en "Handbok för migrationsärenden" som har ett avsnitt om EES-medborgare och regler kring dem. Handboken är på drygt tusen sidor, men avsnittet om EES är bara cirka sjuttio.

Nedanstående är några uppgifter ur deras handbok. Sidhänvisningarna är till en sammanfattning jag gjort (och som den intresserade kan få i sin helhet om de mejlar till mig och snällt ber om den :-)

Några uppgifter från handboken som vi kanske kan ha nytta av

Jag tänkte lägga grå bakgrund på de saker jag tyckte var bra att känna till att källan var denna, men det blev inte så jättelogiskt :-)	Vilka länder ingår i EU?	9
Permanent uppehållsrätt efter fem år, utlänningslagen (UtIL) 3a kap 6 §		10
Ingen möjlighet för EES-medborgare att registrera sig innan fem år gått		10
Familjemedlem som är tredjelandsmedborgare ska ha uppehållskort		10
Tre EFTA-länder är åxå med (Island, Liechtenstein & Norge) EES-avtalet		10
Schweizares avtal är gammalt, uppehållstillstånd (UT) krävs efter tre månader		11
Man räknas inte som EU-medborgare i det land man är medborgare i, om man inte aktiverat sin fria rörlighet		11
EES-medborgare ska ha pass eller ett nationellt identitetskort		12
Tredjelandsmedborgare som är familjemedlemmar till EES-medborgare ska ha pass		12
EES-medborgares pass ska inte stämplas		13
"Upphållsrätt" betyder inte samma i utlänningslagen som i rörlighetsdirektivet		14
Upphållsrätten grundar sig inte på något myndighetsbeslut (UtIL 3 a kap 5 §)		14
EES-medborgare har rätt att vistas tre månader, men ska ha giltigt pass eller ID		14
Migrationsverket använder "realistisk" möjlighet att få en anställning (lagen säger "verklig" möjlighet att få en anställning)		14

EES-medborgare kan söka uppehållstillstånd (UT)	15
Tre månaders-rätten att vistas här börjar på nytt även efter en kort tur till annat land	15
Utlänningen ska kunna visa att den vistas här kortare tid än tre månader	16
Svårt att ställa höga beviskrav: biljetter, bokningsbekräftelser, hotellbokningar ...	16
Registreringskyldigheten för EES-medborgare togs bort 1 maj 2014	18
Antonissendom "torde" göra att Migrationsverket under första sex månaderna inte kräver någon "närmare bevisning" på realistisk möjlighet att få anställning	18
Arbetstagarbegreppet kan inte tolkas nationellt och ska tolkas "extensivt", finns några kriterier som ska gälla, exv räknas inte svartarbete. Inga krav på minimilön eller att man kan försörja sig.	18
Bestämmelserna om att behålla uppehållsrätten när anställningen upphört finns i UTL 3 a kap 5 a §	19
Föräldralediga behåller uppehållsrätten om de har föräldrapenning över garantibeloppet	20
Ett anställningsbevis bör innehålla namnet på den anställda, anställningstid och anställningsvillkor, arbetsgivarens namn och organisationsnummer samt vara undertecknad av arbetsgivaren	20
Konsulter anses inte vara arbetstagare, ska kunna försörja sig ... eller vad nu Migrationsverket menar?	21
Folkbokföringen är inte självständigt avgörande för att bedöma var någon är bosatt	
"Belastning för värdlandets biståndssystem" får på nationell nivå inte inskränkas hur som helst	24
Klarar man sig på egna pengar i fem år så har man permanent uppehållsrätt även om pengarna därefter tar slut	26
Det finns EU-blanketter för att styrka att man omfattas av socialförsäkringssystemet	27

Det finns undantag från kravet att visa EU-intyg på att man omfattas av socialförsäkringssystemet, bland andra om den som flyttar varit folkbokförd i ett annat nordiskt land	27
En person som är registrerad på Försäkringskassan är inte alltid försäkrad för alla förmåner i Sverige	28
Med "erkänd utbildningsanstalt" för uppehållsrätt avses gymnasium, högskola och universitet. grundskola och SFI omfattas inte enligt praxis (lite olikt prop vad gäller vårdnadshavares rätt att stanna enligt Util 3a kap 5 § c)	28
Det finns ett europeiskt sjukförsäkringskort (EU-kort)	30
En EES-medborgares familjemedlem som är tredjelandsmedborgare kan inte genom sina inkomster ge EES-medborgaren uppehållsrätt som självförsörjande, om de inte har pengar för att klara sig "den första tiden"	30
De som fått permanent uppehållsrätt (PUR) behöver inte uppfylla några andra krav på uppehållsrätt och kommer deras familjemedlemmar hit så har även de uppehållsrätt - även om de inte har pengar	31
Familjemedlem ska kunna visa giltigt pass eller ID-kort och styrka familjeanknytningen med exempelvis vigselbevis, bevis om registrerat partnerskap eller andra släktskapsintyg	31
Det finns inget krav på att parter ska ha sammanlevt utomlands tidigare	33
Sambo-begreppet för att ligga till grund för uppehållsrätt inte lika kravfyllt som när det gäller uppehållstillstånd (om jag fattat rätt)	33
För att utreda om några är sambor eller inte kan sökande visa hyreskontrakt, köpehandlingar avseende bostad, försäkringshandlingar, personliga räkningar som ställts till gemensam adress och/eller annat	34
En person som har tidsbegränsat UT kan vara anknytningsperson enligt nationell lagstiftning om det gäller minst ett och och det finns stora chanser att den får PUT	35
Ett barn betraktas som beroende av sin förälder om föräldrarna sörjt för barnets försörjning, barnets förmåga och möjligheter till annan försörjning spelar ingen roll, dvs behöver inte utredas	36
Familjemedlemmar har uppehållsrätt om de är beroende av EES-medborgaren i hemlandet	37
Pengaöverföringar kan vara ett sätt att visa att beroendeförhållande råder	37

Familjemedlemmar som grundar sin uppehållsrätt på EES-medborgare som har uppehållsrätt som självförsörjande ingår i EES-medborgarens försörjning (om den inte har möjlighet att försörja sina familjemedlemmar så har den inte heller uppehållsrätt enligt "självförsörjande-kriteriet")	38
Familjemedlemmar till nordbor ska uppfylla samma villkor som andra (jag utgår ifrån att detta gäller när familjemedlemmen inte är nordbo)	38
Familjemedlem till svensk medborgare kan inte grunda sin uppehållsrätt på familjeanknytning om inte förhållandet inleddes när svensken utnyttjade sin rätt till fri rörlighet (dvs var bosatt, inte enbart turistade). I annat fall gäller utlänningslagens bestämmelser om uppehållstillstånd (UT) på grund av anknytning	38
Om misstankar finns om skenäktenskap (exv paret lämnar olika uppgifter, talar inte samma språk, finns penningtransaktioner som tyder på att få äktenskapet till stånd, det förekommer tidigare skenäktenskap eller annat bedrägligt förfarande för att få UT eller UR, familjelivet tagit sin början först när det fattats utvisningsbeslut eller att paret skiljer sig kort efter de fått rätt att stanna i landet) ska det utredas	41
Det är endast barn till arbetstagare (och inte till egenföretagare) och deras vårdnadshavare som har rätt att (enligt UtIL 3a kap 5 c) stanna kvar när den uppehållsrättsgrundande EES-medborgaren dör eller lämnar landet	44
De som söker uppehållskort (familjemedlem som är tredjelandsmedborgare) får i avvaktan på att kortet är utfärdat (vilket ska ta längst sex månader) ett mottagningsbevis på att de lämnat in ansökan	47
Ett avslag på ansökan om uppehållskort kan överklagas till migrationsdomstol	48
Skatteverket ska pröva om personen har uppehållsrätt när de ska ta ställning till folkbokföring, vilket inte innebär att en person som är folkbokförd alltid har uppehållsrätt eftersom uppehållsrätten är knuten till aktuell situation	48
De som har permanent uppehållsrätt (PUR) kan hos Migrationsverket få intyg om detta.	49
Om någon haft uppehållstillstånd i landet i fem år betyder inte det att den givet har permanent uppehållsrätt. Vistelsen ska uppfylla villkoren i rörlighetsdirektivet.	50

Migrationsverket anser att "korsvis överföring av medel" är ok (dvs att familjemedlem som är tredjelandsmedborgare kan försörja EES-medborgaren) så länge familjen inte kan anses ligga samhället till last	51
Personer har PUR efter fem års vistelse med uppehållsrätt oavsett om de har intyg om det eller inte	51
Rimligt att kräva pass/identitetskort och handlingar som styrker att man vistats i och haft uppehållsrätt under fem år	52
Schweiziska medborgare ska ha uppehållstillstånd för att vara kvar mer än tre månader	54
En person som har uppehållsrätt kan även söka och, om villkoren är uppfyllda, få uppehållstillstånd	55
Tredjelandsmedborgare som varit bosatt i en medlemsstat under en längre tid kan få en särskild rättslig ställning och därmed likabehandling som landets egna medborgare vad gäller vissa rättigheter	
Det finns särskilt EU(EG)-uppehållstillstånd för de varaktigt bosatta	

Personer med missbruksproblem

Socialnämnden tyckte att missbrukarens behov av boende kunde tillgodoses genom att han flyttade in i kommunens boende, där han dessutom skulle få hjälp med sitt missbruk.

Kammarrätten i Sundsvall tyckte att det var rätt att avslå ansökan.

Tre paragrafer var aktuella:

SoL 4 kap 1 § som säger att bistånd beviljas till "den som inte själv kan ...", dvs sökanden ska göra vad den kan för att få annan försörjning;

SoL 4 kap 3 § som säger att riksnormen kan reduceras om det finns särskilda skäl, exv att biståndet används till annat än vad det är avsett till (exv missbruk) och

SoL 5 kap 9 § som säger att nämnden ska noga bevaka att planerad plan för hjälp och stöd fullföljs

Regeringsrättens dom, Regeringsrättens Årsbok 2009, referat nr 103 (RÅ 2009 ref 103).

SoL 4 kap 1 §

En arbetslös biståndssökande som kan arbeta ska genom att t.ex. aktivt söka arbete själv göra vad den kan för att på sikt bli självförsörjande. Socialtjänsten har också ett ansvar för att erbjuda den enskilde behövlig hjälp för att kunna uppnå detta.

När det gäller personer som på grund av t.ex. allvarligt missbruk inte bedöms kunna klara av att försörja sig själva måste socialtjänstens insatser emellertid ges en annan inriktning. I dessa fall har myndigheten att i första hand erbjuda honom eller henne hjälp mot missbruket. Lagstiftaren har betonat att i det arbetet ska principerna om frivillighet och självbestämmande vara vägledande. Det framgår också av förarbetena att lagstiftaren inte har velat ge socialtjänsten möjlighet att vid prövningen av rätten till försörjningsstöd uppställa andra krav än vad som följer av 4 kap. 4 - 6 §§ SoL. (Jag tycker att denna, regeringsrättens, formulering är konstig eftersom SoL 4:1 säger att "Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd", vilket bör väl innebära att det krävs att den enskilde gör det den kan för att få bistånd????)

SoL 4 kap 3 §

En annan sak är att socialnämnden enligt 4 kap. 3 § andra stycket SoL kan beräkna de kostnadsposter i försörjningsstödet som ingår i riksnormen till en lägre nivå i ett enskilt fall, om det finns särskilda skäl för det. Bestämmelsen är emellertid inte aktuell i detta mål, eftersom de kostnader som nämndens avslagsbeslut omfattade, för boende och fackföreningsavgift, inte ingår i riksnormen.

SoL 5 kap 9 §

Kammarrätten har, under åberopande av intentionerna bakom 5 kap. 9 § SoL, funnit att nämnden haft fog för sina beslut, eftersom en utbetalning av bistånd i förevarande fall skulle innebära att nämnden medverkade till P.S:s fortsatta missbruk. En sådan tolkning och tillämpning av 5 kap. 9 § SoL är enligt Regeringsrättens mening inte riktig. Som framgått ovan

syftar den bestämmelsen till att framhålla dels socialtjänstens ansvar för aktivt uppsökande och motiverande arbete, dels att vård och behandling ska planeras i samförstånd med den enskilde missbrukaren.

Kontentan av detta:

Det kan således inte uppställas villkor för en missbrukare att han eller hon ska delta i t.ex. ett visst rehabiliteringsprogram. Om försörjningsstödet villkoras i sådana hänseenden innebär det i praktiken att myndigheten tillämpar en sanktion som socialtjänstlagen inte ger utrymme för. Regeringsrätten finner på grund härav att socialtjänsten inte kan vägra en missbrukare försörjningsstöd av det skälet att han eller hon inte vill godta, eller inte fullföljer, viss planering eller vissa insatser som har till huvudsakligt syfte att rehabilitera honom eller henne från missbruket (jfr RÅ83 2:70 och RÅ84 2:86).

Men delta i utredning

Socialstyrelsen skriver på sidan 21 i sina Allmänna råd (SOSFS 2013:1) "Om en enskild trots särskild begäran inte förser nämnden med det underlag som behövs eller motsätter sig att handläggaren tar nödvändiga kontakter, bör nämnden i regel kunna avslå ansökan."

Det finns några kammarrättsdomar där det bedömts att sökanden genom att inte komma på besök (exv Kr i Stockholm 17 maj 2004, mål nr 790-04), eller vägrat deltagit i planeringssamtal (exv KR i Göteborg 13 december 2010, mål nr 3220-10), inte visat att den varit berättigad till bistånd.

Det är däremot inte rätt att kräva att någon ska göra en psykolog- eller läkarundersökning om personen ifråga inte anser sig ha några problem som behöver utredas av dessa. Däremot kan vi kräva exempelvis sjukintyg om sökanden anser sig ha medicinska problem, HFD 2011 ref 49.

Inte använda biståndet till annat

Enligt 4 kap. 3 § andra stycket SoL kan socialnämnden beräkna de kostnadsposter i försörjningsstödet som ingår i riksnormen till en lägre nivå i ett enskilt fall, om det finns särskilda skäl för det. Detta kan t.ex. gälla en missbrukare som uppenbart inte använder biståndet till vad det är avsett för (prop. 1996/97:124 s. 170).

Kammarrätten i Jönköping ansåg 25 april 2013, mål nr 2942-12, "Utredningen i målet talar för att NN hade ett pågående missbruk i anslutning till den aktuella biståndsperioden. Det fanns till följd av detta befogad anledning befara att biståndet skulle komma att användas till annat än vad det var avsett för. Det har därför funnits särskilda skäl att på sätt nämnden gjort beräkna de kostnadsposter i försörjningsstödet som ingår i riksnormen till en lägre nivå."

I samma ärende anser kammarrätten att en missbrukare kan nekas matpengar, med motivering att behovet hade kunnat tillgodosetts om inte tidigare inkomst använts till annat. Detta går helt emot regeringsrättsdomen RÅ 1995 ref 56, som slår fast att om sökande saknar mat och möjligheter att skaffa det, ska bistånd beviljas till det, oavsett anledning till situationen. Senare kammarrättsdomar har bedömt att detta inte gäller om sökande sätter i system att göra åt sina pengar till annat för att sedan söka bistånd till mat (exv KR Stockholm 9 december 2009, mål nr 4712-09 avslag matpengar och KR Göteborg 28 januari 2011, mål nr 1688-10 bifall matpengar).

Studera

Har vuxenstuderande rätt till försörjningsstöd?

I förarbetena till SoL (propositionen 1979/80:1 del A s. 201) anförde departementschefen bland annat följande: "Det bör rent principiellt inte vara en uppgift för socialtjänsten att svara för vuxnas kostnader i samband med studier utan grundregeln bör vara att socialbidrag inte ska utges till studerande som i övrigt är arbetsföra".

I Socialutskottets betänkande 2000/01:SoU18 Ny socialtjänstlag mm, står det på sidan 32: "När det gäller socialbidrag till studenter är enligt praxis den som uppbär studiestöd inte berättigad till bistånd annat än i akuta situationer. Den enskilde är i stället hänvisad till att ställa sig till arbetsmarknadens förfogande".

Vuxenstuderande ska kunna finansiera sina studier inom ramen för samhällets studiefinansieringssystem och är därför generellt sett inte berättigade till socialbidrag.

Undantag görs för invandrare i SFI-undervisning (Socialstyrelsens Allmänna råd), samt för dem som beviljats studier som arbetsmarknadsåtgärd.

Gymnasiestuderande ungdomar under 21 år räknas in i familjens socialbidragsnorm (Föräldrabalken 7 kap 1 §).

Kan vi kräva att studerande på grundvuxnivå tar studielån?

Nej, men **den får inget bistånd**. SoL 4 kap 1 § "Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd" betyder att kommunen inte har rätt att bevilja bistånd enligt 4:1? Tveksamt om en kommun har möjlighet att införa "kommunalt studiestöd" och rent generellt bevilja ek bistånd till grundvuxstuderande som i övrigt uppfyller kraven för att få försörjningsstöd.

Hur hanteras ansökan från hushåll där den ena parten är studerande med studiemedel och den andre parten är arbetslös?

Med hänsyn till ovanstående citat från lagens förarbete, ska även den studerande parten ställa sig till arbetsmarknadens förfogande för att anses göra vad den kan för att göra så gott den kan för att bli självförsörjande. Men så vitt jag förstår ryms det inom lagens ramar att man gör en bedömning hur sökande snabbast kommer ut i egen försörjning och det bör då vara möjligt att, till den som till fullo utnyttjar ordinarie studiefinansieringssystem, komplettera med ek bistånd om detta är snabbaste sättet för sökande att bli självförsörjande.

I de fall en part är studerande fråntas han inte försörjningsskyldighet för övriga hushållet, utan hans/hennes inkomster och utgifter ska räknas med vid biståndsbedömningen.

Om den enskilde har förbrukat sin rätt till ytterligare CSN bör det ändå göras en bedömning

hur den snabbast kommer ut i egen försörjning. Den enskildes motivation och förmåga spelar naturligtvis stor roll. Jobbsökande, deltagande i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet, behandlingskontakter eller liknande kan vara alternativ som antas snabbare leder fram till egen försörjning.

Studierande på ungdomsgymnasiet har möjlighet till studiemedel från hösten det år de fyller tjugo år. Föräldraansvaret gäller till tjugooftårsdagen. Bistånd till föräldrarna för att täcka ungdomens försörjning eller hänvisa till att behovet kan tillgodoses på annat sätt, dvs studiemedel?

Föräldrabelen 7 kap Om underhållsskyldighet

1 § Föräldrarna skall svara för underhåll åt barnet efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga. När föräldrarnas underhållsskyldighet bestäms skall hänsyn tas till barnets egna inkomster och tillgångar samt till barnets sociala förmåner under beaktande av vad som följer av föreskrifterna om dessa.

Ässå SoL 4 kap 1 § om att "Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd".

Det vill säga att barnet kan själv tillgodose sitt behov genom att ta studielån och därmed torde behovet kunna tillgodoses på annat sätt, vilket gör att bistånd i dessa situationer inte ska beviljas enligt SoL 4 kap 1 §.

Kan vi minska biståndet när ungdom skolkar från gymnasiet och på så vis går miste om studiehjälp?

NN hade inte fullföljt sin planerade skolgång och därför fått indraget studiestöd och inte beviljats underhållsstöd. NN kan inte anses ha utnyttjat de möjliga alternativ till sin försörjning som funnits tillgängliga för honom. Han kan därför inte anses ha uppfyllt de krav som ställs för beviljat ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. Socialnämndens beräkning av inkomstunderlaget (räkna med studiestöd och underhållsstöd som inkomst) är således korrekt och överklagandet skall därför avslås.

Kammarrätten i Jönköping 3 oktober 2006, mål nr 2678-06

Men: Regeringsrätten, 5 juli 2000, mål nr 5135-1998

I den enskildes skyldighet att efter förmåga bidra till sin egen försörjning ingår att delta i sådan verksamhet som jämförs med arbete/arbetsökande. Gymnasieskolan är en allmän utbildningslinje inom ordinarie utbildningssystem. Dit kan hänföras universitets- eller högskolestudier oavsett om de är direkt yrkesinriktade eller inte. Ingen av dessa studiegångar kan jämföras med arbete eller de åtgärder, som anordnas speciellt för arbetslösa inom ramen för arbetsmarknadspolitiken. Redan av prop. 1996/97:124 framgår att regeringen inte syftat på annan verksamhet, än sådan som avser arbetslösa. Den enskilde har således rätt att avbryta studierna och i stället ställa sig till arbetsmarknadens förfogande och/eller delta i sådan verksamhet som socialnämnden kan ställa som villkor för att bevilja socialbidrag.

I de fall som socialnämnden kan ställa krav på den enskilde enligt 6 c § SoL (nuvarande 4 kap

4 §) måste socialnämnden först utreda den enskildes förutsättningar och behov och bedöma vilken verksamhet som bäst tillgodoser dessa (prop. 1996/97:124, s. 77). Verksamheten skall dessutom enligt 6 c § utformas med skälig hänsyn till den enskildes individuella önskemål och förutsättningar. Socialnämnden skall samråda med länsarbetsnämnden innan beslut fattas. Socialnämnden har gjort upp en arbetsplan för NN, som innebär att han skall godta erbjudet arbete, praktikplats eller annan kompetenshöjande verksamhet enligt normer och riktlinjer i Västerviks kommun. Denna plan kan emellertid knappast anses relevant, då den inte förefaller att bygga på någon utredning, och då han inte erbjudits någon konkret åtgärd. Ansökan har inte heller avslagits enligt 6 d § (nuvarande 4 kap 5 §).

Regeringsrätten gör följande bedömning.

Såvitt framgår av utredningen saknade NN möjlighet att själv tillgodose sina behov då han skildes från gymnasieutbildningen och föräldrarnas underhållsplikt gentemot honom bortföll. Han anmälde sig emellertid till arbetsförmedlingen och får anses ha stått till arbetsmarknadens förfogande. Det har inte gjorts gällande att han avböjt att delta i praktik eller kompetenshöjande verksamhet som erbjudits honom. Mot bakgrund härav finner Regeringsrätten att grund saknas för att vägra NN det sökta biståndet.

Studierande behövde inte använda sina pengar till att betala junihyra

S.K. uppbar studiemedel fram till terminens slut. Studiemedel är avpassade till terminen och avsedda att täcka levnadskostnader som hänför sig till denna. Det saknas därför grund för att i ett biståndsärende kräva att den studerande med studiemedel ska täcka kostnader som hänför sig till tid efter terminens slut. Överklagandet ska således avslås.

HFD 2011 ref 56

(Jag tycker att det är oerhört konstigt att studeranden inte behöver ta av sitt studiestöd för att betala junihyran - även om de kan det och ändå ha en skälig levnadsnivå! När Regeringsrätten skulle döma om ideellt skadestånd skulle räknas med som inkomst hänvisade de till regeringens uttalande: Frågeställningen måste ses mot bakgrund av socialbidragets funktion som det yttersta skydds nätet för människors försörjning. De flesta människor försöker med egen kraft lösa sina ekonomiska problem och först när inga andra möjligheter står till buds till försörjning kan socialbidrag komma i fråga. För att principen för socialbidrag ska kunna upprätthållas gentemot dem som gör sitt yttersta för att klara sin försörjning kan det inte vara rimligt att tillgångar inte avräknas i sedvanlig utsträckning vid prövningen. Utan att i grunden göra om socialbidragets konstruktion är det därför inte möjligt att generellt skydda vissa tillgångar mot att beaktas vid prövning av rätt till ekonomiskt bistånd. I sammanhanget kan även nämnas att kommunerna enligt kommunallagen (1991:900) har att behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat (likställighetsprincipen). **Mot bakgrund av lagtextens utformning finner Regeringsrätten det dock inte möjligt att bortse från en sådan tillgång vid prövning av rätten till försörjningsstöd, RÅ 2010 ref 42.**

Dvs Regeringsrätten anser att det inte går att göra undantag för brottsoffer, som det enligt SoL 5 kap 11 § hör till socialnämndens uppgifter "*att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation*". Däremot kan studerande alltså använda sitt studiemedel till saker som inte anses vara nödvändigt för en skälig levnadsnivå och ändå ha laglig rätt till ekonomiskt bistånd till den del av junihyran som gäller tid efter terminslut. Men den misshandlade kvinnan måste använda sitt ideella skadestånd till att betala sin hyra!!! Rättssäkerhet? Likhet inför lagen? Lagstöd? Skillnad på pappersvärlden, lagens fina ord, och verkligheten, regeringsrättens dom? Medelklassperspektiv - regeringsrätten identifierar sig med studerande men är främmande för utsattas situation?)

Inte reducerad "ferienorm"

HFD-domen ovan berörde inte kammarrättens åsikt (Kammarrätten i Jönköping 13 augusti 2010, mål nr 1999-10) att ferier var tillfälligt akut nödläge och att studenter då bara skulle beviljas reducerad norm. Detta gick dock samma kammarrätt senare själv emot (26 januari 2011, mål nr 2015-10) De konstaterar då att normen inte ska reduceras bara för att behovet bedöms vara kortvarigt.

Normöverskott

Det har varken i lag eller praxis fastslagits hur många månader före en ansökan som den sökandes inkomster skall beaktas.

Kammarrätten i Stockholm 7 maj 2001, mål nr 6658-2000

Inkomster kalendermånaden före den månad som beräkningen avser

Inkomst- och beräkningsperiod. Socialnämnden bör i regel beräkna ekonomiskt bistånd utifrån de inkomster hushållet hade kalendermånaden före den månad som beräkningen avser. Inkomster som hushållet har fått tidigare bör i regel inte påverka beräkningen, om de inte var mycket höga eller avsedda för en viss längre tidsperiod, t.ex. ett avgångsvederlag.

Nämnden bör kunna ställa större krav på ekonomisk planering av en person som har vetat om att den egna inkomsten kommer att upphöra och tidigare har mottagit ekonomiskt bistånd.

Socialstyrelsens Allmänna råd (SOSFS 2013:1) sidan 20

Andra inkomster ger högre levnadsnivå, uppdämda behov

Försörjningsstödet syfte är att fungera som en kortsiktig försörjningskälla och att bara träda in tillfälligt vid kortare perioder av försörjningsproblem. Försörjningsstödet är utformat efter detta syfte.

Nivån på stödet förutsätter att människor före och efter bistandsperioden har möjlighet att leva på en ekonomisk nivå som är högre än försörjningsstödet. Det beror på att hushåll under dessa perioder ska ha möjlighet att tillgodose de behov som inte ryms inom försörjningsstödet, till exempel köpa möbler och husgeråd, och ha råd med tandvård och rekreation.

Detta gör det nödvändigt att acceptera inkomster över försörjningsstödsnivån under de perioder då ett hushåll *inte* har försörjningsstöd.

Socialstyrelsens handbok "Ekonomiskt bistånd", 2013, sidan 124

Förutsebart inkomstbortfall, känt till våra regler - två månader bakåt

"Även i M.G:s fall är det fråga om en nyansökan. Han har emellertid haft anledning att räkna med att han efter studiernas avslutande kunde komma att sakna medel till sin försörjning. Enligt Regeringsrättens mening har omständigheterna varit sådana att det får anses ha ålegat M.G. att planera sin ekonomi så att han kunnat spara en del av det uppkomna överskottet. Socialnämnden har därför haft fog för att vid bistandsberäkningen ta hänsyn till inkomster som han uppburit under december 1994." Ansökan gällde bl a för februari.

RÅ 1997 ref 2

Oförutsett inkomstbortfall

"Enligt egen uppgift, som inte motsagts i målet, hade han inte haft anledning att räkna med att han skulle bli utförsäkrad vid den tidpunkt då detta faktiskt skedde. --- Såvitt framkommit av utredningen i målet har omständigheterna i P.A:s fall inte varit sådana att det kan anses ha ålegat honom att planera sin ekonomi på det sätt som kammarrätten angett i sina domskäl".

RÅ 1994 ref 50

Inkomst 27 augusti räknades med vid beräkning för december, normöverskottet räknades sedan med vid beräkning för februari

"Vid normberäkningen för december 2009 har nämnden beaktat inkomster som NN har haft från och med den 27 augusti 2009. Nämnden har härvid funnit att NN har haft

normöverskott för september, oktober och november vilka överförts till normberäkningen för december 2009. Det normöverskott som beräknats för december 2009 har överförts till normberäkningarna för januari och februari 2010."

Sökanden hade tidigare fått bistånd och ansåg därför känna till reglerna och borde ha sparat av sitt normöverskott ansåg nämnden, vilket kammarrätten höll med om. För att undvika bostadslöshet hade bistånd beviljats till hyran. Det kanske kan tyckas lite svårt att motivera sökanden att ta arbete om all lön som överstiger normen ska sparas för att täcka nästkommande fem månaders behov ...?

Kammarrätten i Stockholm, 8 dec 2010, mål nr 4880-81—10

Inkomst i september inte räknas med för december

"Mot bakgrund av de uttalanden från Socialstyrelsen som redovisas i förvaltningsrättens dom och med beaktande av löneutbetalningarnas storlek anser kammarrätten i likhet med förvaltningsrätten att det framräknade överskottet för november månad, vilket har sin grund i löneutbetalningarna i augusti och september, inte ska tas med i den ekonomiska beräkningen för december månad 2010"

Kammarrätten i Jönköping, 8 juni 2011, mål nr1331-11

Lånat för att hinna betala räkningar

Sökanden hade enligt kontoutdraget en insättning på ett tusen kronor den 28 juni. Socialnämnden hade räknat med det som inkomst inför augusti, eftersom det inte framkommit vid ansökan för juli. Sökanden ansåg att det inte skulle räknas med som inkomst eftersom hon (enligt KR-domen, men inte enligt FR-domen) skulle betala tillbaka pengarna hon lånat för att betala räkningar i tid. Förvaltningsrätten (FR) tyckte att det inte skulle räknas med eftersom insättningen var i juni och de tyckte att enbart inkomster i juli skulle ligga till grund för beräkningen för augusti. Kammarrätten (KR) tyckte dock att det var rätt att ta med insättningen. Ingen av domstolarna berörde att sökanden uppgav att det rörde sig om ett lån för att betala räkningar, vilket kan tolkas som att detta saknade betydelse?

Kammarrätten i Jönköping, 24 mars 2014, mål nr 3399-13

Matpenger när överskottet förbrukats

"NN:s ansökan om bistånd avsåg endast ett visst akut nödtillfälle. Vid sådant förhållande ankom det på nämnden att lämna henne det bistånd som hon vid detta tillfälle inte själv kunde tillgodose. Det saknar därvid betydelse att NN genom eget agerande kan anses ha vållat sitt nödläge. "

RÅ 1995 ref 56

Hur länge ska normöverskott räknas med? Individuell bedömning i varje enskilt fall... Kan vara klokt att ha likartade rutiner för att undvika alltför olika bedömning mellan handläggare/ärenden.

JO anser att sökande ska ha ett överklagbart avslagsbeslut om vi räknat med ett normöverskott från tidigare månader (13 september 2012, dnr 2559-2011).

Jag tycker att det verkar konstigt ... men utgångspunkten är att sökanden inte tagit med det i sin ansökan och att det därför får anses gå den sökande emot.

Kan vi minska kommande bistånd med den summa som sökanden fått till kostnader för umgänge som inte blivit av?

I målet är utrett att AA beviljats ett ekonomiskt bistånd om 938 kr avseende kostnader som skulle uppkomma under ett umgänge med hans dotter. Det är vidare utrett att kostnaderna i fråga inte uppstod.

Nämnden skriver: AA har fått tydlig information och har haft alla möjligheter att planera sin ekonomi utifrån det egna ansvaret och spara de 938 kr som utbetalats för umgänge.

HFD fastslår att: En socialnämnd kan i en sådan situation återkräva beloppet genom en frivillig uppgörelse med sökanden. Om en uppgörelse inte kan komma till stånd kan nämnden antingen väcka talan om förutsättningar föreligger för detta eller efterge ersättningsskyldigheten. Det finns inte något utrymme för en korrigerig eller kvittning av det slag som är aktuellt i målet. Överklagandet ska således avslås

Högsta förvaltningsdomstolen (26 april 2013, mål nr 2486-12, HFD 2013, ref 18)

Men vad tyckte kammarrätten i Jönköping, tio dagar efter HFD:s dom, om NN som i present av sin mamma fått en veckas utlandsvistelse till sig och två av sina barn?

Nämnden hade avslagit för hela månaden, pga att den sökande (som var sjukskriven) varit utomlands en vecka.

Kammarrätten: Mot bakgrund av det ovan anförda kan det inte sägas framgå att NN genom att vara utomlands försenat familjens möjligheter att bli självförsörjande. Det finns inte heller uppgifter i utredningen som visar att NN under den tid han befann sig utomlands skulle ha fått del av olika rehabiliteringsinsatser och därigenom ha blivit i stånd att bidra till familjens försörjning.

Med hänsyn härtill har familjen haft rätt till försörjningsstöd för juli 2012.

NN får genom den utlandsresa han blivit bjuden på anses ha fått sina egna och två av barnens behov tillgodosedda på annat sätt under tiden 16 - 23 juni 2012. På så sätt har en inbesparad kostnad uppstått i juni 2012 som ska beaktas vid beräkningen av försörjningsstödet för den efterföljande månaden. Med hänsyn härtill ska från försörjningsstödet för juli 2012 avräknas ett belopp motsvarande en vecka för NN och två av barnen.

Kammarrätten i Jönköping, 6 maj 2013, mål nr 270-13

Dokumentation

- inte bara rättssäkerhet

Det ska klart framgå vad ansökan gäller, vilka faktiska omständigheter och händelser som haft betydelse för bedömningen av rätt till bistånd, vad som beslutats och vilket lagrum vi har för beslutet, socialtjänstlagen 11 kap 5 och 6 §§. Den enskilde har rätt att få reda på hur vi kommit fram till vårt beslut, förvaltningslagen 15, 16 och 17 §§.

SOCIALTJÄNSTLAGEN

11 Kap. Handläggning av ärenden

5 § Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling skall dokumenteras. Dokumentationen skall utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse.

Handlingar som rör enskildas personliga förhållanden skall förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem.

6 § Dokumentationen skall utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig skall detta antecknas.

FÖRVALTNINGSLAGEN

Anteckning av uppgifter

15 § Uppgifter som en myndighet får på annat sätt än genom en handling och som kan ha betydelse för utgången i ärendet skall antecknas av myndigheten, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild.

Parters rätt att få del av uppgifter

16 § En sökande, klagande eller annan part har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet, om detta avser myndighetsutövning mot någon enskild. Rätten att ta del av uppgifter gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen.

17 § Ett ärende får inte avgöras utan att den som är sökande, klagande eller annan part har underrättats om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och han eller hon har fått tillfälle att yttra sig över den, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Myndigheten får dock avgöra ärendet utan att så har skett

1. om avgörandet inte går parten emot, om uppgiften saknar betydelse eller om åtgärderna av någon annan anledning är uppenbart obehövliga,
2. om ärendet rör tjänstetillsättning, antagning för frivillig utbildning, betygssättning, tilldelning av forskningsbidrag eller något jämförbart och det inte är fråga om prövning i högre instans efter överklagande,
3. om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet i ärendet, eller
4. om avgörandet inte kan uppskjutas.

Myndigheten bestämmer om underrättelsen ska ske muntligt, genom vanligt brev, genom delgivning eller på något annat sätt.

Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen.

20 § Ett beslut varigenom en myndighet avgör ett ärende skall innehålla de skäl som har bestämt utgången, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Skälen får dock utelämnas helt eller delvis

1. om beslutet inte går någon part emot eller om det av någon annan anledning är uppenbart obehövligt att upplysa om skälen,
2. om ...

Men kolla föreskrifterna (SOSFS 2014:5) 5 kap 14 § punkt 4 (se sid 35)!!

OSL 10 kap 3 §: ...En sådan handling eller ett sådant material får dock inte lämnas ut till parten i den utsträckning det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. ...

Dokumentation i verksamhet
som bedrivs med stöd av
SoL, LVU, LVM och LSS

Ska vara lätt att följa ärendet

Handlingar som upprättas och gäller enskilda ska begränsas till att innehålla uppgifter som bedöms vara tillräckliga, väsentliga och ändamålsenliga i förhållande till vad saken gäller (SOSFS 2014:5, 4 kap 1 §).

Journalanteckningar och andra handlingar som hör till den enskildes personakt ska vara väl strukturerade och tydligt utformade och hållas ordnade så att det enkelt går att följa och granska handläggningen av ärenden.

Begrepp som används i dokumentationen ska så långt som möjligt vara entydiga. Av de upprättade handlingarna ska det framgå vad som är faktiska omständigheter och händelser av betydelse och vad som är bedömningar.

En dokumenterad händelse av betydelse ska även innehålla uppgifter om när händelsen har inträffat. Av varje upprättad handling ska det framgå varifrån uppgifterna kommer, vem (namn, befattning eller titel) som har upprättat den och när det gjordes (år, månad, dag) (SOSFS 2014:5, 4 kap:7, 8 §§).

Journal

De saker som uppräknas i socialtjänstlagen 11 kap 5 § (beslut, åtgärder, faktiska omständigheter och händelser av betydelse för handläggning, genomförande eller uppföljning) ska fortlöpande och utan oskäligt dröjsmål dokumenteras i journalen.

Av journalen ska det framgå när

1. åtgärder enligt första stycket har vidtagits och av vem,
2. faktiska omständigheter eller händelser av betydelse har inträffat, och
3. en handling av betydelse för handläggningen av ett ärende eller för genomförandet eller uppföljningen av en insats har kommit in till eller upprättats av den som bedriver verksamhet.

Av journalen ska det framgå om

1. ställföreträdare, ombud eller biträde har medverkat vid handläggning av ett ärende eller vid genomförande eller uppföljning av en insats, och
2. tolk eller kommunikationsstöd har använts vid kontakter med den enskilde.
3. den enskilde berörs av en Lex Sarah-rapport/-anmälan eller polisanmälan

Allmänna råd

Journalanteckningar bör vara

1. kortfattade,
2. innehålla tydliga hänvisningar till andra handlingar i personakten som ger ytterligare information

Journalanteckningar som görs i samband med ett möte med den enskilde eller ett möte med flera personer bör begränsas till uppgifter om vilka personer som har deltagit vid mötet, vilka frågor som i huvudsak har behandlats och vad mötet har resulterat i.

Journalanteckningar som görs i samband med telefonsamtal och elektroniska meddelanden bör begränsas till uppgifter om vem som har tagit kontakt, i vilket syfte och vad som i huvudsak har kommit fram.

Journalanteckningar som gäller handlingar som har kommit in till eller upprättats av den som bedriver verksamhet bör begränsas till uppgifter om vilken typ av handling det gäller, innehållet i korthet och var handlingen i sin helhet finns tillgänglig i personakten.
(SOSFS 2014:5, 4 kap 9-11 §§)

Dokumenteras, finnas i personakt

En personakt ska innehålla uppdaterade uppgifter om

1. namn
2. personnummer
3. andra kontaktuppgifter till den enskilde.
4. behov av tolk och i så fall vilket språk,
5. behov av kommunikationsstöd,
6. förordnande av god man eller förvaltare med uppgifter om vem som har förordnats, för vilket eller vilka uppdrag samt kontaktuppgifter,
7. om den enskilde har skyddade personuppgifter genom sekretessmarkering eller beslut om kvarskrivning (SOSFS 2014:5, 4 kap 4, 5 §§)

Dokumentation av en ansökan, begäran, anmälan eller uppgifter som har kommit till nämndens kännedom på annat sätt och som kan föranleda åtgärd ska innehålla uppgifter om

1. vad saken gäller,
2. vem eller vilka som uppgifterna avser,
3. uppgifter av betydelse för saken som har lämnats till nämnden.
4. vem som har lämnat uppgifterna såvida de inte har lämnats anonymt,
5. när och hur uppgifterna har lämnats till nämnden, och
6. namn och befattning eller titel på den som har tagit emot uppgifterna.

Allmänna råd

För att undvika missförstånd bör det framgå av dokumentationen att nämnden har kontrollerat med uppgiftslämnaren att muntliga uppgifter har uppfattats korrekt. (5 kap 1 §)

Om förhandsbedömning (*vilket inte behöver göras vid ansökningar eftersom de alltid ska utredas, dvs det finns inget val att bedöma*) leder fram till beslut att inte inleda en utredning, ska detta dokumenteras med uppgifter om

1. att en utredning inte inleds,
2. skälen för nämndens beslut,
3. beslutsdatum, och
4. namn och befattning eller titel på den som har fattat beslutet.

Allmänna råd

Om den enskilde redan har en personakt hos nämnden, bör beslutet att inte inleda en utredning antingen dokumenteras i personakten eller antecknas på eller i anslutning till den inkomna eller upprättade handling som låg till grund för nämndens förhandsbedömning. Om den enskilde inte redan har en personakt, bör beslutet att inte inleda en utredning antecknas på eller i anslutning till den inkomna eller upprättade handling som låg till grund för nämndens förhandsbedömning.

Om förhandsbedömningen leder till ett beslut att inleda en utredning ska detta dokumenteras i journalen. Även datum för beslutet samt namn och befattning eller titel på den som har fattat beslutet ska dokumenteras. (5 kap 2, 3 §)

Om den enskilde har lämnat samtycke till att nämnden får kontakta andra myndigheter eller personer, ska den enskildes samtycke dokumenteras. Av dokumentationen ska det framgå

1. vilka andra myndigheter, personer som får kontaktas,
2. vilket syftet är med de olika kontakterna
3. när samtycket har lämnats.

Om den enskilde återkallar hela eller delar av sitt samtycke ska detta dokumenteras så att det tydligt framgår att samtycket inte längre gäller eller har ändrats. (5 kap 5 §)

(Jag tycker att det av dokumentationen ska framgå att den enskilde fått reda på att samtycket kan återkallas och hur det ska gå till - exempelvis att det på eventuellt samtyckesformulär kan skrivas "Makulerat" och datum + namn på handläggare som medverkat vid återtagandet. Jag tror att samtyckesformulär - vilket i och för sig inte är ett måste för att ett medgivande ska gälla men kan vara bra om det skulle uppstå några tveksamheter - är en allmän handling och inte kan tas bort från dokumentationen. Troligtvis enbart en akademisk fråga eftersom jag tror att det är ytterst sällan den blir aktuell, men det kan kanske ha en lite förtroendehöjande effekt om sökande blir upplyst om sina rättigheter och hur vi ser på vår roll. Av samma anledning tycker jag det är viktigt att tala om vilka andra myndigheters register som vi har tillgång till, dvs som vi kan kolla utan att rucka på vår sekretess.)

Av dokumentationen ska det framgå

1. hur den enskilde uppfattar sina behov,
2. om nämnden har använt standardiserade bedömningsmetoder som en del i utredningen och i så fall vilken eller vilka,
3. vilken bedömning som nämnden har gjort av den enskildes behov,
4. vilka faktiska omständigheter och händelser av betydelse som ligger till grund för nämndens bedömning,
5. om den enskilde inte har uttryckt hur han eller hon uppfattar sina behov + skälen till detta. (5 kap 7 §)
6. Om nämnden har upprättat en författningsreglerad plan för insatser till den enskilde. (5 kap 8 §)

Ett beslutsunderlag ska göras inför beslut. Det ska innehålla faktiska omständigheter, händelser av betydelse och bedömningar som ligger till grund för beslutet. Av beslutsunderlaget ska det framgå

1. vad ärendet gäller,
2. vem eller vilka personer ärendet avser, och
3. vilka överväganden som ligger till grund för nämndens förslag till beslut. (5 kap 9 §)

Kommunicering av uppgifter som kommer från någon annan än den sökande ska dokumenteras.

Av dokumentationen ska det framgå

1. när,
2. på vilket sätt uppgifterna kommunicerats,
3. vilka synpunkter som den enskilde har fört fram,
4. samt när och på vilket sätt synpunkterna kom nämnden tillhanda.(5 kap 12 §)

Dokumentationen av ett beslut ska innehålla uppgifter om

1. vem eller vilka beslutet avser,
2. vad som har beslutats,
3. vilket lagrum som ligger till grund för beslutet,
4. vilka skäl som ligger till grund för beslutet,
5. beslutsdatum, och
6. vilken nämnd eller person (namn och befattning eller titel) som har fattat beslutet.

Om ett beslut har rättats enligt 26 § förvaltningslagen (1986:223) eller omprövats enligt 27 §, ska detta

dokumenteras med uppgifter om vem som har gjort det och när. (5 kap 14 §)

Verkställighet av beslut, eller dom, ska dokumenteras. (5 kap 20 §)

Om nämnden har underrättat den enskilde muntligt om innehållet i ett beslut eller om hur ett beslut som går honom eller henne emot kan överklagas, ska det av dokumentationen framgå

1. när och

2. på vilket sätt den enskilde har underrättats.

En bestämmelse om att en underrättelse alltid ska göras skriftligt om parten begär det finns i 21 § tredje stycket förvaltningslagen. (5 kap 16 §)

(Jag tycker att vi åxå ska skriva ner att vi, enligt förvaltningslagens 4 § om serviceskyldighet, talat om för sökanden att den har rätt till att få ett skriftligt beslut och anledningen till att vi inte skickar ett skriftligt beslut.)

Av dokumentationen ska det framgå om

1. ett beslut har överklagats,

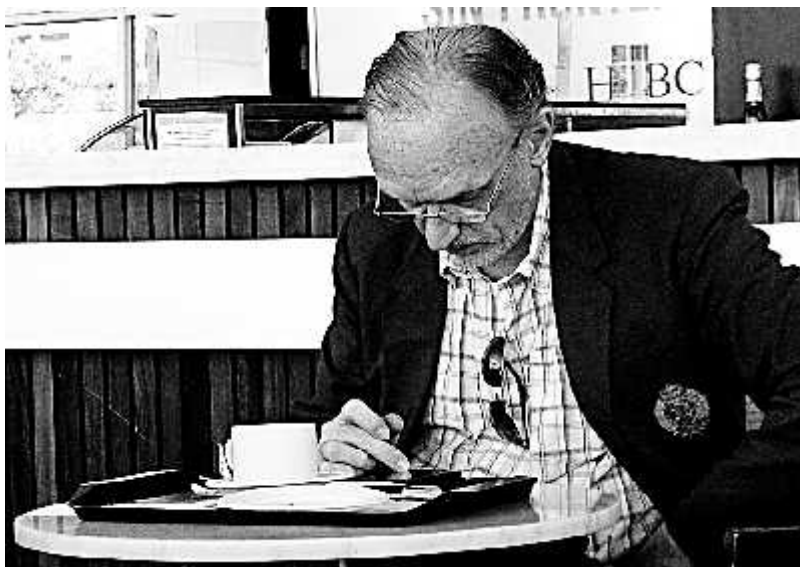
2. nämnden har omprövat beslutet enligt 27 § förvaltningslagen,

3. nämnden har skickat ett överklagande vidare till förvaltningsdomstol,

4. när en förvaltningsdomstol har avgjort målet,

5. när avgörandet har vunnit laga kraft. (5 kap 17 §)

(Antar att det är givet att dokumentera en domstols dom i ett ärende och hur vi resonerat om det: överklaga eller inte?)

"Uppdrag till utföraren

5 kap 22 § Nämndens uppdrag till en utförare ska dokumenteras och innehålla uppgifter om den enskildes namn, personnummer och andra kontaktuppgifter samt uppgifter som anges i 4 kap. 4 § andra stycket och 4 kap. 5 §.

Dokumentationen av nämndens uppdrag ska också innehålla uppgifter om

1. vilken bedömning som nämnden har gjort av den enskildes behov,

2. vad som ingår i uppdraget,

3. vilket eller vilka mål som gäller för insatsen,

4. former för uppföljning i det enskilda fallet,

5. vilken information som efter en prövning enligt bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), 15 kap. 1 § SoL eller 29 § LSS ska återföras till nämnden i samband med att insatsen avslutas, och
6. namn och kontaktuppgifter till ansvarig handläggare hos nämnden.

Av dokumentationen ska det framgå när uppdraget, efter en prövning enligt bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen, har lämnats till utföraren.

5 kap 23 § Åtgärder som vidtas av nämnden för att följa upp att den enskilde får den beviljade insatsen utförd enligt nämndens beslut och gällande författningar ska dokumenteras. Detsamma ska gälla åtgärder som vidtas av nämnden för att följa upp insatsen mot fastställda mål och den planering som har gjorts tillsammans med den enskilde.

Av dokumentationen ska det också framgå om den enskilde har fört fram några klagomål till nämnden på handläggningen av ett ärende eller på genomförandet av en insats och i så fall vilka åtgärder som har vidtagits av nämnden.

Allmänna råd

Av dokumentationen bör det framgå

- när och på vilket sätt insatsen har följts upp,
- hur den enskilde uppfattar insatsen i förhållande till sina behov och önskemål,
- om nämnden har använt standardiserade bedömningsmetoder som en del i uppföljningen och i så fall vilken eller vilka,
- vilken bedömning nämnden har gjort av om insatsen har genomförts enligt nämndens beslut och gällande författningar,
- vilken bedömning nämnden har gjort av den enskildes situation, och
- om några behov av åtgärder har identifierats genom uppföljningen."

(Jag vet inte om praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet enligt SoL 4 kap 4 §, är att betrakta som en insats eller inte. I mina ögon är en insats något som någon söker och vi tar ställning till om vi ska bevilja eller inte, det vill säga att jag anser inte att krav på praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet är en insats. Däremot kan en sökande be/söka om att få vara med i någon av oss ordnad praktik ådå kan det mer liknas vid en insats. Oavsett detta så gäller [bland annat enligt SoL 11 kap 5 §] att vi vid beslut om att ställa krav enligt SoL 4 kap 4 § måste skriva ner hur vi uppfyllt de krav som paragrafen ställer på oss. Vi kan se att sex villkor ska vara uppfyllda och som följaktligen ska dokumenteras.)

SOCIALTJÄNSTLAGEN

4 Kap. Rätten till bistånd

4 § Socialnämnden får begära att den som får försörjningsstöd under viss tid ska delta i av nämnden anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet om den enskilde inte har kunnat erbjudas någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Den praktik eller kompetenshöjande verksamhet som avses i första stycket ska syfta till att utveckla den enskildes möjligheter att i framtiden försörja sig själv. Verksamheten ska stärka den enskildes möjligheter att komma in på arbetsmarknaden eller, där så är lämpligt, på en fortsatt utbildning. Den ska utformas med skäligen hänsyn till den enskildes individuella önskemål och förutsättningar.

Socialnämnden ska samråda med Arbetsförmedlingen innan beslut fattas enligt första stycket.

Plankat känsliga uppgifter från tidigare utredning + "utplånat" uppgifter ur journal.
Handläggaren hade i ett ekonomiärende tagit med känsliga uppgifter (om våldtäkt och drogmissbruk gällande den ena av de sökande) från en gammal utredning. Detta skulle inte gjorts och absolut inte utan att prata med sökanden.
Förvaltningen hade senare tagit bort uppgifterna från journalen, vilket enligt JO stämmer överens med bestämmelserna i PuL.

När sådan behandling äger rum ska bl.a. de grundläggande kraven på behandling av personuppgifter som följer av 9 § första stycket a–i PuL beaktas. De personuppgifter som behandlas ska således vara adekvata och relevanta i förhållande till ändamålen med behandlingen (e) och fler personuppgifter ska inte behandlas än som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen (f). Enligt 28 § PuL (jfr 9 § lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten) är den personuppgiftsansvarige, i detta fall nämnden (jfr 11 § förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten), skyldig att på begäran av den registrerade snarast rätta, blockera eller utplåna sådana personuppgifter som inte har behandlats i enlighet med PuL. JO
Beslutsdatum: 2013-05-24 Diarienummer: 4907-2012.

PERSONUPPGIFTSLAGEN

Grundläggande krav på behandlingen av personuppgifter

9 § Den personuppgiftsansvarige skall se till att

a) personuppgifter behandlas bara om det är lagligt, b) personuppgifter alltid behandlas på ett korrekt sätt och i enlighet med god sed, c) personuppgifter samlas in bara för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål, d) personuppgifter inte behandlas för något ändamål som är oförenligt med det för vilket uppgifterna samlades in, e) de personuppgifter som behandlas är adekvata och relevanta i förhållande till ändamålen med behandlingen, f) inte fler personuppgifter behandlas än som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen, g) de personuppgifter som behandlas är riktiga och, om det är nödvändigt, aktuella, h) alla rimliga åtgärder vidtas för att rätta, blockera eller utplåna sådana personuppgifter som är felaktiga eller ofullständiga med hänsyn till ändamålen med behandlingen, och i) personuppgifter inte bevaras under en längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen.

I fråga om första stycket d gäller dock att en behandling av personuppgifter för historiska, statistiska eller vetenskapliga ändamål inte skall anses som oförenlig med de ändamål för vilka uppgifterna samlades in.

Rättelse

28 § Den personuppgiftsansvarige är skyldig att på begäran av den registrerade snarast rätta, blockera eller utplåna sådana personuppgifter som inte har behandlats i enlighet med denna lag eller föreskrifter som har utfärdats med stöd av lagen. Den personuppgiftsansvarige skall också underrätta tredje man till vilken uppgifterna har lämnats ut om åtgärden, om den registrerade begär det eller om mera betydande skada eller olägenhet för den registrerade skulle kunna undvikas genom en underrättelse. Någon sådan underrättelse behöver dock inte lämnas, om detta visar sig vara omöjligt eller skulle innebära en oproportionerligt stor arbetsinsats.)

Vem kollar i dokumentationen?

TILLSYN

Såväl extern som intern. Rättssäkerheten står i centrum.

Med tanke på att allt av betydelse ska dokumenteras, kan det vara viktigt att skriva ner vilken information som vi gett sökande bland annat om de villkor som gäller för att få bistånd. (Det viktiga är dock inte att få det nerskrivet utan det viktiga är att sökanden verkligen tagit emot och förstått vilka regler som gäller.)

Ibland får dokumentation, eller brist på dokumentation, väldigt stor betydelse ...

Åhlénsbranden

En 13-årig flicka som var LVU placerad tände eld på ett varuhus. Frågan var om socialnämnden var skadeståndsansvarig: Hade socialtjänsten gjort en korrekt bedömning av faresituationen, av risken för att något sån´ t här skulle kunna hända?

För att kommunen ska ha det skadeståndsansvar som försäkringsbolagen gör gällande krävs det att socialnämnden underlät att föranstalta om en uppsikt som på ett påtagligt sätt skulle ha motverkat faran för att X anlade nya bränder. **Utredningen i målet tillåter emellertid inte vare sig slutsatsen att en sådan uppsikt kunde åstadkommas eller att den inte var möjlig.** HD 27 mars 2013, mål nr T 2847-11

Ådå blev kommunen skyldig att betala drygt 56 miljoner för att det inte fanns dokumenterat hur de utrett och tagit ställning till risken att den omhändertagna flickan skulle vålla skada. (Det är naturligtvis inte säkert att kommunen sluppit skadestånd även om de skrivit ner allt de gjort - det kunde ju varit otillräckliga utredningar/åtgärder.)

UTVÄRDERING, KVALITETSSÄKRING

SoL 3 kap 3 § Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Detta kan göras olika i olika kommuner - kan vara fokus på särskilda grupper, arbetssätt, åtgärder eller annat. Ledningen beslutar och utifrån detta styrs vad som är viktigt att dokumentera.

HANDLÄGGARBYTE

Det kan ibland vara stressigt att i samband med sjukdom eller semester få nya ärenden och då är det viktigt att det lätt går att hitta vad som har betydelse för ärendet, någon sorts sammanfattning. Det kan ju till och med vara så att man vid enstaka tillfälle efter en tid själv glömt bort hur situationen var och hur man resonerat innan man tog beslut ...

Viktigt att få med

VAD ANSÖKAN AVSER, BEDÖMNING, BESLUT OCH MOTIVERING

Går inte att kompromissa bort när det gäller avslagsbeslut. Om det har funnits särskilda skäl är det särskilt viktigt att få med hur detta har påverkat beslutet, för att en annan sökande som har samma "särskilda skäl" ska få en likartad bedömning.

"Om vi beviljar bistånd till denne sökande, så kommer alla andra att söka om samma sak, å vi kan ju inte bevilja till alla!" är ju inte jättesmart uttalande. Vi bedömer om förhållandena är lika å i så fall beviljas bistånd. Om det inte är samma förhållanden så kan ansökan avslås, naturligtvis med en tydlig motivering.

INSAMLAT UTREDNINGSMATERIAL, MED KÄLLHÄNVISNING

Förvaltningslagen 15 §.

LÄMNAD INFORMATION

Vad vi talat om angående regelverket, exempelvis om krav och rättigheter.

Om vi fått tillåtelse att bryta sekretessen genom att exempelvis kontakta anhöriga eller andra myndigheter.

LOKALA PRIORITERINGAR

Ledningen eller arbetsgrupp bestämmer att det ska göras särskilda satsningar, exempelvis på handlingsplaner.

Jo. Nu :-)